

Tapani Tikkanen puhe Tainuskylän Pukkilanmäen korsulla sunnuntaina 13.9.2019

Arvoisa Tainuskylän kyläyhdistyksen puheenjohtaja, hyvät kyläyhdistyksen aktiivit, naiset ja miehet!

Samalla kun kiitän kutsusta pitää puheen tässä tilaisuudessa, onnittelen kyläyhdistystä rohkeudesta nostaa yli 76 vuoden takaiset tapahtumat avoimeen keskusteluun.

Ympäröivät alueet kuuluivat vuoteen 1576 Pohjankyröön, jonka jokilaaksojen asuttamisen jälkeen syrjäisemmätkin paikat alkoivat vähitellen kiinnostaa uudisraivaajia. Jurva kuului kyröläisten eränavainta-alueisiin ja ensimmäisten pysyvien asukkaiden arvellaan muuttaneen Kyrön suunnasta. Kyröläisten eränkävynnin päätyttyä laihialaiset ottivat alueen omakseen. Jurvalaiset anoivat 1859 senaatilta itsenäisen seurakunnan perustamista ja lupa myönnettiin 31.10.1859. Päivää pidetään Jurvan kunnan perustamispäivänä. Tuolloin 160 vuotta sitten tämä Tainuskylän Pukkilanmäen alue ei kuulunut vielä uuteen kuntaan. Vasta 1.1.1944 Laihian kunnasta tehtyjen aluesiirtojen yhteydessä se liitettiin Jurvan kuntaan. Kymmenen vuotta sitten tapahtui jälleen muutoksia ja koko Jurvan kunta liittyi Kurikan kaupunkiin vuoden 2009 alussa.

Rajat ovat siis muuttuneet. 80 vuotta sitten 1939 kahden suurvallan, Neuvostoliiton ja Saksan, päämiehet keskustelivat myös rajoista. He hyväksyivät pääministeriensä allekirjoituksin hyökkäämättömyyssopimuksen, jonka salaisessa lisäpöytäkirjassa Suomi liitettiin Baltian maiden ohella Neuvostoliiton etupiiriin. Toinen maailmansota syttyi 1. syyskuuta 1939 Saksan hyökättyä Puolaan.

Suomi tempaistiin pian useiksi vuosiksi sotaan. Ylimääräisten harjoitusten nimellä verhottu yleinen liikekannallepano toteutettiin 10. lokakuuta 1939. Parhaita miehuusvuosiaan eläneet miehet siirrettiin itärajalle. Maatalousvaltaisen yhteiskunnan tehokkain työvoima oli poissa, vaimot, lapset ja vanhuksat joutuivat vuosiksi uusien haasteiden eteen, joita elintarvikkeiden, polttoaineiden ja monien hyödykkeiden säännöstely eivät helpottaneet. Henkisesti uuvuttavinta oli kuitenkin hätä sodassa olevista omaisista sekä pelko vihollisen pommituksista kotirintamalla.

Sota jätti jälkensä jokaiseen, riippumatta siitä katsottiinko kuolemaa silmiin etulinjan taisteluhaudasta vai ponnisteltiinko jokapäiväisen toimeentulon kanssa kaukana rintamalinjojen takana.

Aseiden vaiettua kodeissa huudettiin toistuvien painajaisten kauhua ja saatettiin alulle suuria ikäluokkia. Nykyään puhutaan ylisukupolvisista sotatraumoista. Sota-ajan pitkät jäljet ovat kantaneet näihin päiviin saakka. Hyvänä esimerkkinä on tämä tilaisuus, Tainuskylän kyläyhdistyksen ennallistaman korsun avajaiset.

Työskentelin Vaasan Keskusrikospoliisissa lähes 30 vuotta eläkkeelle siirtymiseeni, kesään 2015, saakka. Vuoteen 1967 työpaikkani Keskusrikospoliisin nimi oli Vaasan läänin lääninrikospoliisikeskus, joka suoritti tämän paikan tapahtumiin liittyvän rikostutkinnan kesän ja syksyn 1945 aikana. Kartoitin viimeisen työvuoteni aikana rikostutkinnan arkea, jossa asiakirjojen, lehtikirjoitusten ja haastattelujen avulla pyrin selvittämään poliisin työskentelytapoja ja rikostutkintamenetelmiä sota-ajasta alkaen. Pukkilanmäen tapahtumat ja siihen liittyvä tutkinta on kohdannut minut sekä ammatillisesti että paikallishistorian harrastajana. Yhteenvetoni perustuu oikeudenkäyntiasiakirjoihin.

Olen kirjoittanut näistä tapahtumista syksyllä ilmestyvään Jurva-Seuran toimittamaan Murulootaan. Mikäli haluatte lukea tapahtumista laajemmin, hankkikaa kyseinen julkaisu.

Hyvät kuulijat!

Miksi korsu rakennettiin ja mitä täällä tapahtui 10. maaliskuuta 1943?

Asevelvollisuuslain mukaan jokainen Suomen mies oli isänmaan ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustamiseksi asevelvollinen. Sotilasvalan vannoessaan jokainen asevelvollinen lupasi olla Suomen valtakunnan lailliselle esivallalle kuuliainen ja uskollinen. Ylimääräisten harjoitusten ja talvisodan aikana ei esiintynyt sotilaskarkuruutta, mutta jatkosodan aikana noin neljä promillea palvelukseen kutsutuista unohti sotilasvalansa. Osa teki päätöksensä jo liikekannallepanon alkaessa, toiset karkasivat myöhemmin rintamalta tai jäivät palaamatta lomalta tai sairaalasta. Karkaaminen oli sotaväen rikoslain mukaan törkeimpiä rikoksia, johon mies saattoi syyllistyä.

Sotilaskarkureiden etsiminen ja pidättäminen kuuluivat kotirintamalla poliisiviranomaisten tehtäviin. Paikallisten suojeluskuntien tuli antaa virka-apua rintamakarkurien kiinniottamisessa. Suojeluskunnan velvollisuuksiin kuului myös laatia luettelo tiedossa olleista karkureista.

Jatkosodan alkuvaiheissa kesällä ja syksyllä 1941 suutari Jaakko Viklund, työmies Sulo Ojala ja pientilallisen poika Mauri Seppälä jäivät saapumatta palvelukseen. Huhtikuun lopussa 1942 Ojala ja Viklund rakensivat Levanevan laidalle havumajan, jonne Viklund haki Seppälän kesäkuun lopussa. Kolmikko piileskeli siellä heinäkuun loppupuolelle saakka, jolloin he aloittivat Tainuskylän Pukkilanmäessä korsun rakentamisen. Rakentamiseen kului noin kaksi viikkoa ja se valmistui elokuun puolivälissä 1942.

Viranomaiset saivat talvella 1943 vihjeen Pukkilanmäen alueella sijainneesta sotilaskarkurien piilopaikasta. Vihjeen antajaa ja ajankohtaa ei asiakirjoissa mainita. Karkureita lähdettiin pidättämään Tainuskylässä asuneen Laihian piirin apulaisnimismies Toivo Öystin asunnolta 10.3.1943 pimeän aikana aamuyöllä hieman yli kello neljä. Aurinko nousi tuolloin vasta kello 7.10. Mukana olivat valtiollisen poliisin etsivä Kosti Rajala sekä poliisikonstaapelit Iisakki Kuivanen ja Yrjö Mäkinen. Poliisien lisäksi mukana oli kymmenen suojeluskuntalaista paikallispäällikkö Toivo Tuomisen johdolla.

Kiinniottajien tiedossa oli, että sotilaskarkureilla oli aseita. Viklundin tiedettiin sanoneen, ettei aio elävänä antautua. Vihollisjoukot olivat levittäneet rintamalla metsäkaartiin yllyttäviä lentolehtisiä ja niissä kannustettiin taistelemaan poliiseja vastaan.

Tainusjärven jäällä muodostettiin kaksi ryhmää. Suojeluskuntalaisten ryhmä suuntasi Pukkilan lahden kautta Pukkilanmäelle ja apulaisnimismiehen johtama ryhmä järven pohjoisrannalle valvomaan siellä olevia taloja. Ryhmään kuuluvat kaikki poliisimiehet sekä kaksi suojeluskuntalaista.

Hieman ennen kuutta apulaisnimismies Öystin ryhmä kuuli Pukkilanmäen suunnasta kaksi laukausta. Korsulla suojeluskuntalaiset kertoivat, että korsusta oli ammuttu laukauksia ja ettei kukaan ollut tullut ulos.

Poliisi Kuivanen meni päivän valjettua korsuun. Korsun ovi oli noin 10 cm raollaan. Sotilaspukuinen Mauri Seppälä makasi korsun lattialla ja Jaakko Viklund sängyssä. Molemmat olivat kuolleet. Öysti ja Rajala löysivät myöhemmin taskulampun avulla Sulo Ojalan alasängyn alta elävänä. Korsusta löytyi kaksi asetta, Viklundin polvilla oli sotilaskivääri ja seinällä olleelta hyllyltä löytyi Ukko-Maurser pistooli.

Hyvät kuulijat

Paikallislehden mielipidekirjoitusten lisäksi asiasta on kirjoitettu sekä Jukka Kulomaan 1995 ilmestyneessä kirjassa "Käpykaartiin? – Sotilaskarkuruus

Suomen armeijassa jatkosodan aikana” että Heikki Ylikankaan 2009 ilmestyneessä kirjassa ”Yhden miehen jatkosota”.

Sekä Jukka Kulomaa että Heikki Ylikangas ovat käyttäneet kirjoissaan samaa valtiollisen poliisin raporttia, mutta päätyneet täysin eri lopputulokseen! Kulomaa pitäytyi raportissa, jonka mukaan piilokorsusta yllätetty ampui toverinsa ja sen jälkeen itsensä. Ylikangas päätyi johtopäätökseen, suora lainaus: ”Todellisuudessa on vahvan todennäköisyyden mukaan käynyt niin, että Viklund ja Seppälä kuolivat välittömästi piirittäjien avattua tulen, kun nämä kykenivät paikallistamaan valaistun korsun Seppälän avattua sen oven.” Lainaus päättyy.

Kumpikaan kirjailija tiedä tai ei ainakaan mainitse, että tapausta on käsitelty lisäksi kolmessa eri oikeusasteessa ja siitä on annettu päätökset toukokuussa 1943 Etelä-Pohjanmaan läntisen suojeluskuntapiirin kenttöoikeudessa, marraskuussa 1945 Laihian kihlakunnanoikeudessa sekä helmikuussa 1946 Vaasan hovioikeudessa.

Ensimmäinen tutkinta suoritettiin valtiollisen poliisin Vaasan osaston päällikön Topias Torkkelin johdolla. Kuulustelut suoritettiin Jurvan Kirkonkylän Lotta-kahvilassa 11 – 13.3.1943 ja paikkatutkinta korsussa lauantaina 13.3.

Tuolloin todettiin, että korsu sijaitsi suon reunassa vähäisessä mäessä noin 100 metrin päässä Tuomas Hellbergin talosta. Se oli kokonaan maan alla niin, että korsun katto oli takaosaltaan maanpinnan tasalla. Korsun etusivulla oli ovelle johtava noin 60 cm:n levyinen käytävä, jonka oikea, suonpuoleinen reuna oli tehty kivistä. Korsu oli sisältä 2,70 metriä pitkä, 2,35 metriä leveä ja noin puolitoista metriä korkea. Takaseinällä oli kerrossänky, joista ylempi sänky oli alempaa kapeampi. Korsun oikealla seinällä oli takkamainen uuni. Oven yläpuolella oli yksiruutuinen ikkuna. Ovi oli valmistettu lankusta. Korsussa oli ikkunan kokoinen pahvilevy, joka oli naulattu puusta tehtyyn kehykseen ja jonka pidempään reunaan oli kiinnitetty säkkikangas. Tätä laitetta oli käytetty ikkunan pimentämiseen.

Tutkimuksen pohjalta kenttöoikeus katsoi selvitetyn, että Jaakko Viklund oli pimeänä olleessa korsussa ampunut sotilaskiväärillä laukauksen, joka oli osunut korsun sisällä oven edessä olleen Mauri Seppälän päähän ja lävistänyt oven seurauksin, että Seppälä oli saamastaan vammasta heti kuollut ja että Viklund oli heti sen jälkeen ottanut itseltään hengen ampumalla samalla kiväärillä päähänsä.

Korsulla järjestettiin Suomen Kommunistisen Puolueen Jurvan osaston toimesta vappuna 1945 muistojuhla, josta lähetettiin Valtioneuvostolle tutkintapyyntö, suora lainaus: "Kun paikkakunnallamme vuonna 1943 maaliskuun 10 päivänä murhattiin kaksi "metsäkaartilaista" nimeltään Jaakko Viklund ja Mauri Seppälä, molemmat syntyisin Jurvasta olosuhteista, jotka vaativat uuden tutkimuksen toimeenpanon ja koska tapaus on jatkuvasti aiheena yleiselle levottomuudelle paikkakunnallamme, niin vaadimme, että Valtioneuvosto ryhtyy toimenpiteisiin tapauksen perusteellista ja puolueetonta tutkimista varten." Lainaus päättyy.

Pyynnössä nimettiin murhaan osallisiksi apulaisnimismies, kolme poliisia sekä 11 suojeluskunnan jäsentä. Aikaisemmista tiedoista poiketen myös lääkäri Urmas Seppä nimettiin paikalla olleeksi.

Siirryn seuraavaksi Vaasan läänin lääninrikospoliisikeskuksen suorittaman tutkinnan tuloksiin.

Tutkinnassa selvisi, että Urmas Seppä ei ollut tapahtuma-aikana Jurvassa, vaan oli silloin asepalveluksessa.

Jaakko Viklundin kuolemansyyn suhteen tutkimuksissa tultiin samaan tulokseen kuin suojeluskuntapiirin kenttäoikeus, eli Viklund oli ampunut itsensä.

Mauri Seppälän kuoleman osalta tilanne oli toinen.

Lääninrikospoliisi suoritti korsussa rekonstruktion eli ennallistamisen. Rekonstruktiota käytetään nykyäänkin yhtenä poliisin tutkimusmenetelmänä. Rekonstruktiossa todettiin

1) että pitkänpuoleinen mieshenkilö ei istuessaan korsussa olevalla vuoteella ja käyttäen normaalia ampuma-asentoa, voi ampua kiväärillä siten, että luoti lävistäisi oven tässä asennossa, vaan tulisi luodin kulkusuunta vaakasuoremmaksi. Korsun mataluudesta johtuen ei tämä kävisi päinsä myöskään seisten.

2) jos vuoteen reunalla oleva henkilö suuntaa kiväärin ovea kohti ja piipun osuus laskettaisiin ulottuvan tällöin tästä noin 100 cm eteenpäin, jäisi piipun suun ja ovella seisovan henkilön posken välimatkaksi noin 70 cm. Jos tällä matkalla laukaistaan kivääri, pitäisi yleisten kokemussääntöjen mukaan luodin reiän olla suurempi kuin ruumiinavauspöytäkirjassa mainittu sekä ruodin jättää ihoon jäljet. Tällaisia ei kuitenkaan Mauri Seppälässä ole todettu.

3) tarkastettaessa edelleen mahdollisuutta, että Mauri Seppälään kuolettavasti osunut luoti olisi ammuttu korsun sisältä, tarkasteltiin luodin kulkusuuntaa ja kohtaa, mihin luoti osastopäällikkö Torkkelin pöytäkirjan mukaan on sattunut ovea vastapäätä olevassa korsukäytävässä. Kun tällöin työnnettiin oven paikallaan ollessa edellä mainittu 3 mm:n läpimittainen puikko luodinreiän läpi, ei se sattunut kohtaan, joka on merkitty osastopäällikkö Torkkelin pöytäkirjan mukana olleeseen valokuvaan, vaan lähin kohta mihin se osui, oli huomattavasti alempana.

4) otettaessa tämän jälkeen huomioon mahdollisuus, että Mauri Seppälään kuolettavasti osunut luoti olisi ammuttu ulkoa, avattiin korsun ovi noin 60 – 70 astetta, minkä verran ovi paikallaan olleitten kertoman mukaan tapahtuma-aikana oli voinut aueta. Kun edellä mainittu puikko pistettiin luodinreiän läpi, todettiin, että tämän suuntainen luoti on voitu esteettömästi ampua korsukäytävän suuntaan. Se on silloin kulkenut aivan lähellä korsun etuseinää. Luodin kulkusuuntaa osoittavan puikon toinen pää sattuu silloin korsukäytävän perään maarajaan. Tästä kohdasta löytyi maata kaivettaessa vioittunut kuparivaippainen kiväärinluoti.

Korsussa eloon jäänyt Sulo Ojala kertoi, että Mauri Seppälä oli avannut oven ja astunut ulos korsusta, jolloin ulkoa oli kuulunut laukaus. Seppälä oli vetäytynyt taaksepäin ja kaatunut maahan kuolleena.

Kuulustelussa mukana olleet pysyivät aluksi kertomuksessa, että ainoat kiväärinlaukaukset oli ammuttu korsussa. Myöhemmin kertomuksia muutettiin ja ilmeni, että suojeluskuntalainen Matti Tarkkanen oli ampunut kiväärillä korsun käytävään. Tarkkanen kiisti aluksi, mutta kertoi myöhemmin seisoneensa korsukäytäväsuun puoleisella kulmalla kivääri kainalossa, ase suunnattuna korsun käytävään ja sormi liipaisimella. Korsun ovi oli avautunut, jolloin hän oli vaistomaisesti laukaissut kiväärinsä ovesta tullutta kohti.

Käräjäoikeudessa syyttäjänä toiminut apulaispoliisitarkastaja vaati, että Tarkkanen tuomittaisiin tahallisesta taposta. Yhdeksälle entiselle suojeluskuntalaiselle vaadittiin rangaistusta rikoksen suosimisesta ja apulaisnimismies Öystille, sekä poliiseille Kuivanen, Mäkinen ja Rajala rangaistusta rikoksen suosimisesta sekä virkarikoksesta.

Oikeudenkäynnissä kuultiin mm. Vaasan poliisilaitoksen etsivää, joka kertoi etsivä Rajalan sanoneen noin kuukausi tapahtumien jälkeen Vaasan poliisilaitoksen rikososastolla, että ainakin erään Tarkkasen pyssy oli korsulla lauennut.

Kihlakunnanoikeus hylkäsi kaikki syytteet toteennäyttämättöminä.

Tuomiosta valitettiin Vaasan hovioikeuteen. Hovioikeus katsoi 21.2.1946 selvinneen, että Matti Tarkkanen oli löytänyt Mauri Seppälän piilopaikakseen ottaman korsun ja asettunut sen lähetyville vartioimaan. Mauri Seppälä oli avannut korsun oven ja tullut Tarkkasen näkyviin, jolloin Matti Tarkkanen on ilman tappamisen aikomusta tahallansa mukanaan olleella sotilaskiväärillä ampunut Mauri Seppälää kohti laukauksen. Luoti on osunut Mauri Seppälän päähän ja Seppälä on tämän johdosta heti kuollut. Hovioikeus tuomitsi Matti Tarkkasen erittäin raskauttavien asianhaarojen vallitessa tehdystä, kuoleman aiheuttaneesta pahoinpitelystä kuudeksi vuodeksi kuritushuoneeseen.

Suojeluskuntalaisia, nimismiestä ja poliiseja kohtaan esitetyt syytteet hylättiin. Hovioikeuden ratkaisu jäi lainvoimaiseksi tuomioksi.

Hyvät kuulijat

Tähän paikkaan ei liity ainoatakaan sankaritarinaa. Täällä kuolleiden lisäksi uhreja on paljon enemmän. Välillisesti tapahtumat koskettivat useita kylän asukkaita ja lukuisia jurvalaisia. Tapahtumat ovat vaikuttaneet ihmisten kanssakäymiseen vuosikymmenien ajan.

Toivottavasti Tainuskylän kyläyhdistyksen korsuhanke aloittaa tämän murheellisen tapahtuman osalta uuden aikakauden, yhdistää ja edistää sovinnollisuutta niin kyläläisten kuin kaikkien kurikkalaisten keskuudessa.